

УДК 447.78+442

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-975-982](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-975-982)

Вовк Вікторія Миколаївна доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права, Хмельницький університет імені Леоніда Юзькова, <https://orcid.org/0000-0002-5888-2095>

Крисак Андрій Васильович асистент кафедри теорії та історії держави і права, Хмельницький університет імені Леоніда Юзькова

ДИФАМАЦІЙНЕ ПРАВО І СВОБОДА СЛОВА У ТРАНСКОРДОННОМУ КОНТЕКСТІ («ТРАНСКОРДОННА ДИФАМАЦІЯ»)

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблематики дифамації у соціальних мережах як одного з найбільш дискусійних аспектів сучасних цивільного та інформаційного права. Підкреслюється, що дифамація, яка розглядається як порушення особистих немайнових прав особи (зокрема честі, гідності та права на приватне життя), нині залишається складним і проблемним питанням правового регулювання. Це зумовлено низкою факторів: відсутністю у більшості національних законодавств спеціалізованих норм «дифамаційного» права; стрімким розвитком інформаційно-комунікативних технологій та високою швидкістю поширення інформації; зміною форм і стилю комунікації у цифровому середовищі; а також розмитістю критеріїв, що дозволяють відмежувати оціночні судження від шкідливих тверджень, здатних завдати істотних репутаційних втрат фізичним або юридичним особам. Серед ключових проблем правової відповідальності за дифамацію в соціальних мережах виокремлюються: юридична невизначеність у порівнянні з правовідносинами, що виникають у сфері традиційних медіа; анонімність користувачів; покладення тягаря доказування на позивача; специфіка стилю цифрової комунікації, який характеризується неформальністю та відсутністю точності; динамічність поширення інформації без належної перевірки та критичного осмислення. Разом з тим, звертається увага на те, що поширена інформація не може бути кваліфікована як дифамація, якщо вона стосується питань суспільного інтересу; відображає об'єктивно значущі проблеми; ґрунтується на достовірних фактах або на фактах, які мали достатні підстави вважатися достовірними на момент їх поширення. Окремий акцент зроблено на аналізі американської практики правового регулювання дифамації в соціальних мережах, де напрацьовано значний масив судових прецедентів, що визначають баланс між правом на свободу слова та правом на захист репутації. Особливу увагу у статті приділено кейсу «*Macron v. Owens*», оскільки він має потенціал стати прецедентним у

практиці захисту репутаційних прав у цифровому середовищі. Ця справа є показовою з огляду на транснаціональний характер спору: французькі громадяни (позивачі) звертаються до американського суду проти американської публічної особи у зв'язку з поширенням спірних висловлювань у глобальних соціальних мережах. Таким чином, зазначений кейс може покласти початок формуванню наукової концепції та судової практики щодо «транскордонної дифамації», що потребує комплексного доктринального осмислення

Ключові слова: дифамація, дифамаційне право, транснаціональна дифамація, позов, позивач, відповідач, репутаційна шкода, моральна шкода, юрисдикція, соціальні мережі.

Vovk Viktoriia Mykolayivna Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Theory and History of State and Law, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, <https://orcid.org/0000-0002-0588-2095>

Krysak Andrii Vasyliovych Assistant lecturer, Department of Theory and History of State and Law.

DEFAMATION LAW AND FREEDOM OF EXPRESSION IN A TRANSBOUNDARY CONTEXT ("TRANSNATIONAL DEFAMATION")

Abstract. The article is devoted to the study of defamation in social networks as one of the most debated aspects of contemporary civil and information law. It emphasizes that defamation, understood as a violation of a person's non-property rights (in particular, honor, dignity, and the right to privacy), remains today a complex and problematic issue of legal regulation. This is explained by several factors: the absence in most national legal systems of specialized norms of "defamation law"; the rapid development of information and communication technologies and the high speed of information dissemination; the transformation of forms and styles of communication in the digital environment; as well as the blurred criteria distinguishing value judgments from harmful statements capable of causing significant reputational damage to individuals or legal entities.

Among the key challenges of civil liability for defamation in social networks are: legal uncertainty compared to relationships arising in the field of traditional media; user anonymity; the burden of proof placed on the claimant; the peculiarities of the style of digital communication, characterized by informality and lack of precision; and the dynamic spread of information without proper verification and critical reflection. At the same time, attention is drawn to the fact that disseminated information cannot be qualified as defamation if it relates to matters of public interest; reflects objectively significant issues; is based on truthful facts or facts that had sufficient grounds to be regarded as truthful at the time of dissemination.

Particular attention is given to the analysis of American practice in the legal regulation of defamation in social networks, where a substantial body of case law has been developed to define the balance between the right to freedom of expression and the right to protection of reputation. Special focus in the article is placed on the case *Macron v. Owens*, since it has the potential to become precedent-setting in the practice of protecting reputational rights in the digital environment. This case is illustrative in view of the transnational nature of the dispute: French citizens (plaintiffs) address an American court against an American public figure in connection with the dissemination of contested statements in global social networks. Thus, the case may mark the beginning of the development of a scientific concept and judicial practice concerning “transnational defamation,” which requires comprehensive doctrinal reflection.

Keywords: defamation, defamation law, transnational defamation, lawsuit, plaintiff, defendant, reputational harm, moral damages, jurisdiction, social networks.

Постановка питання. Інформаційне суспільство як один із етапів розвитку людської цивілізації (саме цивілізації, а не культури) має свої особливості, які лише підкреслюють основну мету науково-технічного прогресу – сприяти більш комфортному життю людини, звільнивши його від тяжкої фізичної праці, вивільнивши час для інших занять. Таким чином, сучасна людина, з одного боку, менше задіяна в процесі тяжкої фізичної праці, а з іншого, завдяки досягненням науки і техніки, людина вивільняється і з процесу рутинної (псевдоінтелектуальної) діяльності, яка ще інколи називається роботою клерка, чиновника тощо, натомість одержуючи час і можливість для використання вигод цифрового світу. Однією із таких вигод є можливість швидко одержувати інформацію, обмінюватися повідомленнями і зображеннями, бути членом віртуальних спільнот, користувачем різних месенджерів і соціальних мереж. Соціальні мережі сьогодні є не лише майданчиком для спілкування однодумців і друзів, але і можливістю одержувати матеріальну винагороду за розміщений контент через процедури монетизації. Поширення інформації, зміст контенту віддається на відкуп власника акаунта, що суттєво ускладнює правове регулювання спілкування у цифровому середовищі. Традиційні правові норми, спрямовані на захист честі, гідності та ділової репутації, виявляються малоприматними для ефективного застосування у сфері соціальних мереж. Це зумовлено як глобальним і динамічним характером поширення інформації, так і особливостями комунікації в цифровому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дифамації у соціальних мережах знайшли висвітлення у наукових публікаціях таких українських та міжнародних дослідників, як: М. Сміт де Бруін, Н. Скорописової, В. Рекун, О. Величко.

Мета цієї статті полягає у визначенні основних проблем щодо правового та регулювання інформаційного дифамації в соціальних мережах, а також у висвітленні проблем правового регулювання транскордонної дифамації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цьому контексті актуальним є питання формування нових підходів до правового регулювання, здатних врахувати специфіку цифрового середовища, де взаємовідносини особи з іншими індивідами, суспільством, державою та глобальною спільнотою відбуваються в умовах постійної публічності, миттєвості обміну інформацією та підвищеної вразливості репутаційних інтересів.

Насьогодні більшість національних законодавств залишає поза увагою комплексне врегулювання правовідносин, що виникають у соціальних мережах, оскільки відсутні уніфіковані міжнародно-правові принципи та стандарти у цій сфері. Це зумовлює фрагментарність правозастосовчої практики та значні труднощі при визначенні юрисдикції, застосування права та механізмів захисту прав користувачів.

Зокрема, серед ключових проблем можна виділити:

- захист прав інтелектуальної власності. Соціальні мережі стали головним майданчиком поширення контенту, що часто супроводжується порушенням авторських і суміжних прав. Наявні інструменти правового захисту залишаються малоефективними через транснаціональний характер правопорушень і складність ідентифікації порушника;

- правове регулювання товарних знаків, реклами та електронної комерції. Використання брендів у комунікації користувачів та блогерів нерідко здійснюється поза межами законодавчо визначених процедур, що породжує численні колізії. Водночас розвиток інфлюенсер-маркетингу актуалізує питання добросовісності реклами, прозорості її маркування та відповідальності платформ за поширення комерційних повідомлень;

- інформаційна безпека та захист персональних даних. Соціальні мережі акумулюють величезні обсяги персональної інформації, що створює ризики її неправомірного використання та витоків. Чинне законодавство більшості держав не забезпечує належного рівня превенції та контролю, а моделі саморегулювання платформ часто виявляються декларативними;

- дифамація у соціальних мережах. Особливого значення набуває питання дифамації, адже специфіка цифрового середовища (швидкість поширення інформації, масовий характер аудиторії, анонімність користувачів) значно ускладнює захист честі, гідності та ділової репутації. Традиційні цивільно-правові та кримінально-правові механізми не завжди пристосовані до особливостей цифрової комунікації, а судова практика різних держав демонструє суперечливі підходи – від визнання висловлювань у соціальних мережах формою гіперболи й суб'єктивної думки до суворого застосування принципів відповідальності за наклеп. Соціальні мережі формують специфічний простір спілкування, де різний рівень моральної культури учасників, відмінності у «цифровій поведінці» та різні цілі «присутності в мережі» нерідко призводять до порушення особистих немайнових прав окремих користувачів. У таких умовах правові механізми захисту репутаційних інтересів стикаються з труднощами,

оскільки не завжди йдеться про таку модель участі у житті інформаційного суспільства, яка передбачає високий рівень морального виховання, соціальної відповідальності та дотримання норм цифрової етики.

Сучасна епоха цифрових медіа та соціальних мереж створила умови для швидкого транснаціонального поширення висловлювань, а це, в свою чергу, ставить перед національними правовими системами дилему: як збалансувати право на свободу висловлювання поглядів із правом особи на захист честі та репутації. У цифровому середовищі, зокрема у соціальних мережах, часто створюється ілюзія «абсолютної свободи». Водночас використання такого блага, як свобода слова, нерідко супроводжується безконтрольним поширенням інформації, що може завдавати шкоди як громадському порядку, так і окремим особам [1, с. 212]. Разом з цим, загальноприйнятними на сьогодні є умови визнання поширеної недифамаційної інформації, яка «1. Вказує на факти, що стосуються громадських інтересів (громадськість). 2. Має на меті виключно громадське благо (громадський інтерес). 3. Доведено, що вказані факти є правдивими (правдивість) або є достатні підстави вірити, що ці факти є правдивими (доцільність)» [2].

На сьогодні в Україні відсутнє комплексне нормативне регулювання відносин, що виникають у соціальних мережах. Вітчизняна законодавча база значною мірою не встигає за швидкими змінами цифрового середовища та особливостями сучасної комунікації.

Вважається, що європейські правові системи (континентальні) традиційно мають широкий захист честі й репутації. Європейський суд з прав людини у справі *Axel Springer AG v. Germany* підкреслив необхідність балансування свободи вираження та захисту репутації, але дозволив обмеження свободи слова у певних обставинах [3].

Однією з найбільш розвинених систем правового регулювання відносин в цифрі є законодавство Сполучених Штатів Америки, яке містить окремі норми на федеральному рівні та у кожному штаті. Найважливішими положеннями законодавства США, які покликані збалансувати свободу слова і право особи на захист особистих немайнових прав на сайтах соціальних мереж є Розділ 512 Закону «Про захист авторських прав у цифрову епоху» та розділ 230 Закону «Про прихильність до комунікації» [4].

Поширення інформації сьогодні є транскордонним і обмежується лише доступом до Інтернет-мережі, а це означає, що конкретний контент стає доступним для широкого загалу користувачів у будь-якій частині світу, що здатне призвести до явища «транскордонної дифамації»². Показовим з цього погляду є кейс «Макрони проти К. Оуенс» [6], оскільки він відображає реальні правові проблеми сучасності: а) позивачами є публічні особи, б) глобальний характер поширення інформації, в) різні підходи США та Європи до захисту

² Поняття «транскордонна дифамація» вживається у випадках, коли позов про дифамацію подається громадянами до суду іншої держави.

репутації. Факти щодо позову зафіксовані у відкритих джерелах. The Washington Post+1 Вибір юрисдикції (США) подружжям Макронів має практичне значення: у Франції Макрони могли б розраховувати на інший правовий режим, оскільки «у Франції інститут дифамації регламентується Актом про пресу (Закон Франції «Про свободу друку»), прийнятий ще в 1881 році. У статті 29 законодавець дає таку дефініцію: «Звинувачення у фактах і діях, що ганьблять честь або завдають шкоди репутації особи або групи осіб, яким вони приписуються, є дифамації». У цій же статті дається диспозиція поняття «образи», під яким розуміється образливий вираз, застосування зневажливих слів, що не містять звинувачення в якій-небудь дії» [6, с. 106]. Обрання Макронами юрисдикції США відображає їх прагнення притягнути до відповідальності саме особу, яка створювала й адресувала контент американській аудиторії.

Подружжя Макрон подали позов про наклеп до суду штату Делавер (США) проти американської блогерки та консервативної інфлюенсерки Кендіс Оуенс (Candace Owens), таким чином підтвердивши положення про те, що «транснаціональні позови про дифамацію, за своєю природою, вимагають від позивача розглянути свій вибір юрисдикції. І для позивача природно вибрати юрисдикцію, яку він вважає найбільш сприятливою для своєї справи» [7]. Причиною цього позову стало поширення неправдивих та образливих тверджень, серед яких: Бріжит Макрон ніби-то народилася чоловіком; що вона є кровною родичкою Макрона; сам президент є результатом експериментів ЦРУ з контролю над розумом. До матеріалів позову також позивачі долучили докази, що Оуенс ігнорувала три офіційні вимоги щодо спростування поширеної нею інформації, і що її дії є «глобальною кампанією приниження», яка спрямована на популяризацію її платформи та отримання прибутку. Всього вказаний позов включає 22 пункти а також передбачає залучення жюрі (jury trial) і вимагає компенсації і штрафних збитків (punitive damages).

Позов був поданий до американської судової інстанції, оскільки традиційні підстави для запровадження юрисдикції щодо позовів про дифамацію, спричинених онлайн-контентом, ґрунтуються на місці завдання шкоди або на «ефектах» публікації. У рішенні Верховного Суду США *Calder v. Jones* суд визнав, що в разі цілеспрямованих дій, спрямованих на певну юрисдикцію, застосовується «effects test» і юрисдикція там може бути виправдана. У справі Макронів працює аргумент на користь штату Делавер, оскільки значна частина аудиторії Оуенс є американські користувачі соціальних мереж, контент публікувався і монетизувався через платформи, які доступні у США, відповідачкою є громадянка США. Також при поданні позову були враховані такі суттєві моменти як: мають місце неправдиві твердження, які поширювались у формі публікацій; була проведена ідентифікація особи-поширювача інформації; є ознаки завдання репутаційної і моральної шкоди; постраждалими є публічні особи, що актуалізує *actual malice* (свідому неправдивість або грубу недбалість щодо істинності).

Висновки. Таким чином, сучасний стан правового регулювання відносин у соціальних мережах можна охарактеризувати як перехідний і фрагментарний, що вимагає вироблення уніфікованих міжнародних стандартів, гармонізації національних законодавств і вдосконалення механізмів захисту прав користувачів. Справа *Macron v. Owens* є приклад сучасного транснаціонального конфлікту між захистом репутації та свободою слова в умовах цифрових платформ. Ключовими юридичними пунктами є доведення *actual malice*, кваліфікація висловлювань як фактів чи думок та питання юрисдикції. Результат цієї справи матиме практичні імплікації для позовів про транснаціональну дифамацію.

Література:

1. Теличко О. А., Рекун В. А. Відповідальність за дифамацію в медіапросторі в міжнародному та вітчизняному праві. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 7. С. 211-214. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/53>
2. Які є вимоги до дифамації честі в виразах, що містять думки або критику? URL: <https://monolith.law/uk/internet/expressions-and-defamation>
3. Axel Springer AG (№ 2) проти Німеччини (Axel Springer AG (№ 2) v. Germany). URL: <https://cedem.org.ua/library/sprava-axel-springer-ag-2-proty-nimechchyny/>
4. Reuters T. Understanding the Legal Issues for Social Networking Sites and Their Users. 2018. URL: <https://technology.findlaw.com/modern-law-practice/understanding-the-legalissues-for-social-networking-sites-and.html>.
5. Chrisafis A. (2025). The Macrons v Candace Owens: lawsuit marks new phase in battle against conspiracy theories. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/jul/26/emmanuel-brigitte-macron-candace-owens-conspiracy-theory-jean-michel-trognoux>. [in English]
6. Скорописова Н. І. Визначення поняття «дифамація» в країнах континентальної Європи. Правова держава. 2021. № 43. С. 104-111.
7. Smith de Bruin M. Dignity knows no bounds – transnational defamation actions. URL: <https://www.ijssj.ie/assets/uploads/documents/2022%20edition%202/Michelle%20Smith%20de%20Bruin.pdf>

Referenses:

1. Telychko, O. & Rekun, V. (2021). Vidpovidalnist za dyfamatsiiu v mediaprostori v mizhnarodnomu ta vitchyznianomu pravi. [Liability for defamation in the media space in international and domestic law]. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal, 7, 211-214. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/53>. [in Ukrainian]
2. Iaki ye vymohy do dyfamatsii chesti v vyrazakh, shcho mistiat dumky abo krytyku? [What are the requirements for expressing opinions or criticism?]. URL: <https://monolith.law/uk/internet/expressions-and-defamation>. [in Ukrainian]
3. Axel Springer AG (№ 2) proty Nimechchyny (Axel Springer AG (№ 2) v. Germany) [Axel Springer AG (№ 2) against Germany (Axel Springer AG (№ 2) v. Germany)]. URL: <https://cedem.org.ua/library/sprava-axel-springer-ag-2-proty-nimechchyny/>
4. Reuters T. (2018). Understanding the Legal Issues for Social Networking Sites and Their Users. URL: <https://technology.findlaw.com/modern-law-practice/understanding-the-legalissues-for-social-networking-sites-and.html>. [in English]
5. Chrisafis A. (2025). The Macrons v Candace Owens: lawsuit marks new phase in battle against conspiracy theories. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/jul/26/emmanuel-brigitte-macron-candace-owens-conspiracy-theory-jean-michel-trognoux>. [in English]

6. Skoropysova N. (2021). Vyznachennia poniattia «dyfamatsiia» v krainakh kontynentalnoi Yevropy [Definition of the concept of «defamation» in continental European countries. Rule of law]. Pravova derzhava – Rule of law, 43, 104-111. [in Ukrainian]

7. Smith de Bruin M. Dignity knows no bounds – transnational defamation actions. URL: <https://www.ijsj.ie/assets/uploads/documents/2022%20edition%202/Michelle%20Smith%20de%20Bruin.pdf>. [in English]